

БОРИС КОЗУБСЬКИЙ ТА ЙОГО РОДИНА В ІСТОРІЇ ВОЛИНИ

Трагічною була доля родини Козубських, члени якої загинули та постраждали в національно-визвольній боротьбі як проти Польщі, так і проти більшовицької Росії. Вся родина вписала не одну сторінку в історію волинського краю. Для влучної характеристики участі цієї родини у національно-визвольних змаганнях за незалежність України можна написати гасло з книги «Історичні силуети» історика Олега Полянського: «Здобудеш Українську державу або згинеш в боротьбі за неї».

Повне прізвище цього роду – Равич-Козубські¹. Так у Державному архіві Житомирської області зберігаються документальні згадки про

цей рід. Перша з них – про Йосипа Козубського, який навчався в Любарській василіанській школі, відтак – у Вінницькій духовній академії. Онук Йосипа Козубського Микола був, як і його дід теж священиком². Найстарший його син Микола після закінчення медичного факультету Київського університету ім. Св. Володимира в 1892 р. отримав призначення на посаду сільського лікаря в містечко Вишнівець Кременецького повіту Волинського воєводства³.

У 1894 р. лікар М. М. Козубський купив маєток у Великому Раківці, а це недалеко від Вишнівця. До речі, його син Борис народився 1886 р. в Житомирі ще до переїзду на Волинь⁴. Дитинство Бориса пройшло в Кременецькому повіті. І в школі, й в Острозькій гімназії Борис Козубський вирізнявся з-по-

¹ Держархів Житомирської обл., ф.1. Волинська духовна консисторія, оп. 73, спр.8, арк. 8.

² Теодорович Н. И. Волинская духовная семинария. История первоначального устройства её и подведомственных ей духовных училищ. Списки воспитанников, окончивших в нем курс учения, а также начальников и наставников в период времени с 1796 по 1900 гг. / Н. Теодорович – Почаев, 1901. – 1023 с.

³ Держархів Тернопільської області., ф.348. Товариство «Просвіта», спр.23, арк.11.

⁴ Козубський провулок / Мокрицький Г. П. Вулиці Житомира // Енциклопедія Житомира. – Кн.1. – Житомир: Вид. «Волинь», 2007.

серед ровесницького загалу гостротою розуму. Закінчивши 1906 р. гімназію, вступив на юридичний факультет Київського університету імені Св. Володимира. Невдовзі за участь у студентських заворушеннях потрапив у поле зору царської охоранки. Від переслідувань за політичні погляди змушений був рятуватися переїздом до Харкова, щоб продовжити там навчання в університеті. У 1913 р. Борис Козубський, випускник Харківського університету, розпочав правничу кар'єру в адвокатській конторі М. Міхновського. Під впливом М. Міхновського молодий адвокат Б. Козубський вступив до РУП й остаточно сформувався як політик. Боротьба за Українську самостійну державу стала його незмінним життєвим кредо⁵. Його громадсько-політична діяльність припала на час піднесення національного руху початку ХХ століття, Першої світової війни й української демократичної революції 1917–1921 рр., міжвоєнний період, коли Західна Волинь перебувала у складі Другої Речі Посполитої, Другої світової війни та радянської влади.

Через декілька років, переїхавши до Києва, Борис став учасником революційних подій. Праці правника-політика друкував тижневик «Слово», редакторами якого працювали В. Винниченко та Ю. Тищенко.

Лютнева революція 1917 р. проголосила повалення в Російській імперії монархії Романових та проголошення демократичних прав і свобод. Почалася нова ера бурхливих перемін в житті волинян та України. У квітні 1917 р. в Києві відбувся Український національний конгрес, на якому Бориса Козубського обрали, як представника Волині, до Центральної Ради від Української революційної партії. Саме такі відомості про свого батька у спогадах подає його донька Галина Шубська.

Становлення парламентських форм правління в період українського національного державотворення значно вплинуло на розгортання української національної революції. Тому, як член Центральної Ради, Борис Козубський безпосередньо брав участь у цих процесах і політичних змінах в Україні.

У Кременці, містечку у Західній Волині, почала діяти повітова земська управа, до її складу увійшов адвокат Б. Козубський. У цей період в місті починає своє функціонування міська управа і дума. Головою Кременецької міської думи у 1917–1919 рр. був Б. Козубський.

У місті Кременець 4 листопада 1917 р. відбулося перше засідання новообраної Кременецької міської думи, яка працювала до вступу у місто більшовиків у червні 1919 р. На цьому засіданні головою Кременецької міської думи було обрано Бориса Козубського. Під час зібрання було засуджено більшовицький переворот; задекларовано підтримку Тимчасового уряду та Української Центральної Ради; створено Кременецький Комітет Громадянської безпеки⁶.

⁵ Бутин В. Є у Кременці вулиця Козубського / В. Бутин // Свобода. – 2010. – № 83.

⁶ Медведєв С. На зламі епох / С. Медведєв, В. Савчук // Краснзнавчі нариси з історії Кременеччини. – Випуск 1. – Кременець, 2014. – С. 73.

Голова міської думи Козубський зумів організувати роботу думи так, щоб життя міста не залежало від депутатів, які часто не з'являлися на засідання⁷. Тут проявились його блискучі організаторські здібності.

Одним із свідчень становлення української державності в Україні, в тому числі на Кременеччині, був випуск паперових грошей номіналом 1, 3, 5 і 10 гривень у 1918 р., на купюрах стояв підпис голови повітової управи Б. Козубського⁸. Ці гроші друкували в Кременецькій друкарні, і вони були в обігу протягом року⁹. Протягом короткого терміну влада у місці змінювалась аж поки остаточно не закріпились поляки.

Трапилося так, що у 1919 р. польська адміністрація запроторила Бориса Козубського, з багатьма друзями по боротьбі, до концтабору в містечку Домб'є неподалік від Кракова. Правдами й неправдами Олена Козубська виврала ледь живого чоловіка з неволі¹⁰. Це був перший досвід поневірянь, які випали на долю Б. Козубського та його родини.

У 1920-30-х рр. Козубський працює адвокатом у м. Кременці¹¹. Просвітяни обрали Б. Козубського своїм головою. Він бере участь у створенні читалень «Просвіти», українських кооперативів, банків. Його соратниками стали В. Дорошенко, В. Гнажевський, С. Жук¹². Родина Козубських віддала кілька приміщень власного помешкання під осідки «Просвіти» й «Союзу українців»¹³. Бачимо на яку самопожертву, задля громади здатні представники тогочасної еліти. Активна небайдужість – ставлення громадських інтересів вище особистих, така характеристика доповнює історичний портрет Б. Козубського.

З ініціативи Б. Козубського у Кременці засновано книгарню, для неї, знову ж таки, родина Козубських виділила кімнати у власному будинку, а згодом «Просвіта» орендувала для книгозбірні приміщення на центральній вулиці міста – Широкій¹⁴.

⁷ Там само. – С. 74.

⁸ Чернихівський Г. Портрети пером / Г. Чернихівський. – Кременець, 2001 – С.126.

⁹ Козубський О. Від Львова до тайги. Про рід Козубських / О. Козубський. – Снятин, 2007. – С. 35.

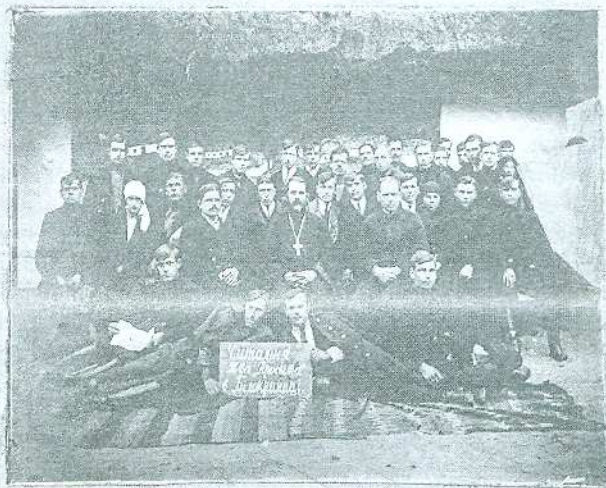
¹⁰ Шубська Г. Мій батько / Галина Шубська // Діалог. – 1993. – № 6.

¹¹ Козубський Борис // Панчук І. Тернопільщина в іменах. Довідник / Ігор Панчук. – Тернопіль, 2006. – С. 80.

¹² Скакальська І. Громадсько-політична діяльність Семена Жука / Ірина Скакальська – Кременець: ВЦ КОГП ім. Тараса Шевченка, 2006. – С.44.

¹³ Держархів Тернопільської обл., ф.348. Товариство «Просвіта», спр.23, арк.12.

¹⁴ Чернихівський Г. Кременеччина від давнини до сучасності. – Кременець, 1999. – С. 125.

*Від читальні „Просвіта“ в Блещині Кременецького
повітового Товариства „Просвіта“.*

З фондів Держархіву Тернопільської області

На території Західної Волині працювала група активних діячів українського культурно-просвітницького відродження. Ядро цієї групи складали політичні емігранти, а саме: Сергій Бачинський, Роман Бжеський, Василь Біднов, Володимир Дорошенко, Семен Жук, Борис Козубський, В. Гнажевський, В. Кавун, І. Капітонець та інші, які зосередились у містечку Кременець. Завдячуючи їхній активній праці, у селах повіту утворювались хати-читальні, бібліотеки, осередки «Просвіти». У самому Кременці була заснована читальня української літератури та бібліотека ¹⁵.

Будучи головою «Просвіти» Б. Козубський часто влаштовував урочисті академії присвячені відомим діячам української історії та культури. Водночас він виступав на них з доповідями про видатних людей. З нагоди проведення таких культурно-масових заходів по місту заздалегідь розклеювали кольорові афіші, а внизу зазначалося: «Відповідальний – Борис Козубський» ¹⁶.

¹⁵ Бачинський М. Сергій Бачинський. Спогади сина / М. Бачинський. – Л., 2004. – С. 83.

¹⁶ Козубський О. Від Львова до тайги. Про рід Козубських / О. Козубський. – Снятин, 2007. – С. 21.